

УДК 070:48:796.03

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-209-238-241

ЛЕЛЕКА Віталій Миколайович –
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
фізичної культури та спорту
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5680-7784>
e-mail: leleka9984@ukr.net

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СПОРТИВНОГО РУХУ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В США

У статті обґрунтовано становлення та розвитку спортивного руху української діаспори в США.

Спортивний рух в українській діаспорі США та інших європейських країнах є цікавим феноменом світового спорту й має давні і унікальні традиції. український діаспора спортивний. Головною метою функціонування організованих спортивних структур західної діаспори є виховання української молоді в національному дусі, її єднання та спілкування в українському середовищі. Український еміграційний спортивний рух як помітне явище виник під час Першої світової війни.

У розвитку українського спорту за межами українських земель варто виділити такі періоди: спортивно-гімнастичний рух в таборах військовополонених у часи першої світової війни (1916-1923 рр.); український еміграційний спорт на територіях Німеччини та Австрії в перші повоєнні роки (1945-1948 рр.); організований спортивний рух в середовищі української західної діаспори (1955-2000 рр.).

Встановлено, що вперше український еміграційний спортивний рух, як помітне явище, виникає під час першої світової війни. Цьому сприяли: хвиля піднесення українського спортивного руху на західноукраїнських землях напередодні війни 1914 року та численна військова депортація полонених українців з російської Армії, а згодом з Армії Української Народної Республіки (УНР) та Української Галицької Армії (УГА). Екстремальні умови побуту військовополонених вимагали згуртування задля виживання та самоутвердження. В табірних умовах молоді бійці прагнули до національної окремішності. Вони знаходили таку можливість у спортивних вправах. Спорт у цьому випадку був не тільки фактором тілесного вдосконалення, збереження здоров'я, але й символом єднання українців, внутрішнього самоутвердження, почуття повновартості.

Нині Україна відчула суттєву фінансову допомогу, допомогу у медичному і матеріально-технічному забезпеченні національних збірних команд, волонтерську та моральну підтримку на міжнародних змаганнях.

Ключові слова: спортсмени, український професійний спорт, делегації, спортивні трансляції, спортивно-патріотичні клуби.

LELEKA Vitalii Mykolayovych –
candidate of Pedagogical Sciences, associate professor
of the Department of Physical Culture and
Sports of V. O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5680-7784>
e-mail: leleka9984@ukr.net

ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE SPORTS MOVEMENT UKRAINIANS OF THE USA

The article substantiates the formation and development of the sports movement of the Ukrainian diaspora in the USA.

The sports movement in the Ukrainian diaspora of the USA and other European countries is an interesting phenomenon of world sports and has ancient and unique traditions. the Ukrainian diaspora is sporty. The main purpose of the functioning of the organized sports structures of the Western diaspora is the education of Ukrainian youth in the national spirit, their unity and communication in the Ukrainian environment. The Ukrainian emigration sports movement emerged as a notable phenomenon during the First World War.

In the development of Ukrainian sports outside Ukrainian lands, the following periods should be highlighted: the sports and gymnastics movement in the camps of prisoners of war during the First World War (1916-1923); Ukrainian emigration sports on the territories of Germany and Austria in the first post-war years (1945-1948); organized sports movement among the Ukrainian Western diaspora (1955-2000).

For the first time, the Ukrainian emigration sports movement, as a noticeable phenomenon, arose during the First World War. This was facilitated by the rise of the Ukrainian sports movement in the western Ukrainian lands on the eve of the 1914 war and the numerous military deportations of captured Ukrainians from the Russian Army, and later from the Armies of the Ukrainian People's Republic (UNR) and the Ukrainian Galician Army (UGA). The extreme living conditions of the prisoners of war demanded unity for survival and self-assertion. In camp conditions, young fighters sought national independence. They found such an opportunity in sports exercises. In this case, sport was not only a factor of physical improvement and health preservation, but also a symbol of the unity of Ukrainians, internal self-affirmation, and a sense of self-worth.

Currently, Ukraine has received significant financial assistance, assistance in the medical and logistical support of national teams, volunteer and moral support at international competitions.

Key words: *athletes, Ukrainian professional sports, delegations, sports broadcasts, sports and patriotic clubs.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В Україні та українській діаспорі спорт здавна посідає важливе місце і зазвичай асоціюється зі звитягою та славою нашої нації. Можемо пригадати перші спортивно-патріотичні клуби, що з'явилися в Україні та отримали розвиток в діаспорі – «Сокіл», «Січ», «Пласт», які приділяли увагу не лише фізичній культурі, але й патріотично-духовному вихованню молоді. За радянської доби Україну прославили «Динамо Київ», який був визнаний футбольним клубом СРСР, усі сезони перемог у Найвищій лізі. Незалежну Україну прославляють боксери, футболісти, шахісти та інші спортсмени, а наша олімпійська збірна тримається в «клубі» найсильніших. Водночас українці і в інших країнах у різних видах спорту показують найвищий клас та змушують фанатів на трибунах затамовувати подих.

Перейшовши свого часу на ринкову модель розвитку економіки, Україна не забезпечила можливості переходу на таку ж модель розвитку для вітчизняного спорту. Відповідні трансформації спершу мали бути реалізовані у професійному спорті, який є комерційним напрямком спорту. З часом професійний спорт мав стати локомотивом для розвитку усієї системи спорту в Україні.

Футбол в США почав розвиватися не без активної участі українців. Емігранти з України створювали спортивні клуби і брали участь у різних чемпіонатах. Більше того, збірні США та Канади запрошували гравців та тренерів українського походження. Їх організували англо-американські адміністрації на території Німеччини та Австрії. Ці табори займалися розміщенням біженців, які не хотіли повертатися в СРСР. Українці становили значну частину таких мігрантів. Вони почали організовувати своє соціальне, культурне, духовне і спортивне життя. Наприклад, створювали товариства «Січ», «Тризуб» та інші. Проводили футбольні турніри та інші змагання [1-4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зарубіжному досвіду державного регулювання сфери фізичної культури і спорту присвячено наукові дослідження М. Журби; перспективи забезпечення та розвитку фізичної культури і спорту серед дорослого населення України розглядає С. Мединський. Становлення та розвитку спортивного руху української діаспори в США в наукових дослідженнях розглянуто фрагментарно.

Метою статті є обґрунтування становлення та розвитку спортивного руху української діаспори в США.

Виклад основного матеріалу дослідження. Разом з масовою, після II-ї Світової війни, еміграцією українців з європейських таборів переселенців (Німеччина, Австрія, Італія, Англія) до різних країн світу, зокрема США, Канади, Австралії, емігрував і український спорт. Його привезли справжні українські спортсмени, які виявляли бажання продовжувати діяльність Українського Спортивного Союзу (УСС), що

функціонував з 1925 р. на українських землях і Ради Фізичної Культури, яка діяла під час тимчасової еміграції на теренах Західної Німеччини. Саме тому в США і Канаді, в країнах поселення найчисельнішої української діаспори, в 1947-1950 рр. створилася велика кількість українських спортивних клубів, товариств, осередків: Український Спортивний Клуб (УСК) в Нью-Йорку, УАСТ «Львів» в Клівленді, УСО «Тризуб» у Філадельфії, «Січ» в Елізабеті, «Леви» в Чикаго, «Черник» у Детройті і т. д. Усі вони змагаючись на спортивних майданчиках здобували не тільки місця, очки, бали, але й разом з тим виконували важливу національно-виховну роботу згуртовуючи новоприбулих та їх сім'ї, а також формуючи здорових тілом і духом національно свідомих українців [1; 2; 4].

Український еміграційний спортивний рух як помітне явище виник під час Першої світової війни. Цьому сприяли хвиля піднесення українського спортивного руху на західноукраїнських землях напередодні війни 1914 року та численна військова депортація полонених українців з російської армії, а згодом з Армії Української Народної Республіки (УНР) та Української Галицької Армії (УГА).

Пожвавлене спортивне життя вимагало організування керівного чинника, який би керував діяльністю поодиноких українських спортивних клубів, товариств, осередків. Так з ініціативи клубів та організацій молоді Пласт і СУМ у 1953 році на Сході США в м. Нью-Йорк створюється «Союз Україно-Американських Спортивних Товариств - Схід» (СУАСТ - Схід). За прикладом Сходу, українські спортивні клуби на Заході США створили у м. Чикаго свій керівний орган «Союз Україно-Американських Спортивних Товариств - Захід» (СУАСТ - Захід), а в Канаді в м. Торонто створено «Союз Спортивних Товариств Канади» (ССТК). Постійне збільшення української громади в 50-х роках ХХ ст. у США та Канаді, зумовлює постійне зростання українських спортивних товариств і спортивних секцій молоді (Пласту і СУМу). Саме тому постала необхідність організувати єдиний центральний орган управління усіма українськими товариствами на теренах США [1; 2].

В 1955 році було засновано міжкрайовий організаційний центр українського спорту на теренах США та Канади Українську Спортову Централю Америки і Канади (УСЦАК), яка об'єднує три підцентри – делегатури [2; 4]:

- Делегатура УСЦАК – Схід;
- Делегатура УСЦАК – Захід;
- Делегатура УСЦАК – Канада.

Під патронатом УСЦАК кожного року проводяться першості серед українських товариств США і Канади з таких видів спорту: плавання, волейболу, футболу, шахів, баскетболу, тенісу, настільного тенісу, лижного спорту та легкої

атлетики. У різні роки проводились першості з хокею бриджу і гольфу [2; 3].

Слід відмітити, що УСЦАК і спортивні товариства розвивають аматорський спорт, хоча багато українських спортсменів виплеканих на любительському рівні виступали і показували найвищі результати на професійних змаганнях [1; 4].

Особливу увагу в українській діаспорі США звертають на проблему виховання національно свідомої та фізично загартованої молоді. З 1972 року, щорічно, проводяться Українські Спортивні Ігрища Молоді, участь в яких беруть сотні юнаків і дівчат віком від 12 до 18 років зі спортивно-молодіжних товариств і організацій української діаспори США. Згідно програми, змагання проходять з п'яти видів спорту: футболу, волейболу, тенісу, плавання і легкої атлетики [1; 4].

З початку 70-х років проводиться щорічно у 4-х тижневий термін вишкіл для юнаків і дівчат віком 10-16 років досвідченими інструкторами з п'яти видів спорту: футболу, волейболу, тенісу, плавання і легкої атлетики. Під час вишколу юнаків і юначок навчають поведінці учасників змагань, суддівству, гігієні, особливу увагу звертають на вивчення історії українського спорту і географії України [1; 3].

До 1991 р., коли Україна не мала змоги брати участь у Олімпійських іграх і міжнародних змаганнях як незалежна держава, із своїм національним прапором, в українській діаспорі США стали проводитись «Українські Олімпіади», в яких наші атлети на чужині не тільки виявляли себе національно, а й згуртували на цих змаганнях усіх українських спортсменів і прихильників українського спорту.

Першим кроком в напрямку збереження національної ідентичності для українських спортсменів за кордоном, стало проведення Української Олімпіади в м. Філадельфія у вересні 1936 року. Вона мала неофіційну назву – «Перші Українські Всенародні Ігрища». Це були перші змагання, які пропагували головну олімпійську ідею й разом з тим маніфестували бажання України та інших поневолених народів виступати на світових міжнародних змаганнях як вільні державні нації, під своїм власним прапором [2; 3].

Особливе місце у розвитку спортивної преси й до сьогодні відіграє одне з найавторитетніших видань української діаспори – орган українського спортивно-виховного товариства «Чорноморська Січ» – спортивний журнал «Наш Спорт» (Ньюарк, США) [1; 2].

Своє продовження «Вільні Олімпіади» отримала у проведенні «Української Олімпіади» 27 – 30 травня 1988 року в м. Філадельфія. Олімпіада відбулась в рамках відзначення Тисячоліття Християнства України під патронатом УОК і УСЦАК. До її організації долучились Український Освітньо – Культурний Центр міста Філадельфії і УСО «Тризуб» (Філадельфія) на спортивних майданчиках якого і сусіднього «Делевар Велі Коледжу» проходило це свято українського спорту. В програмі Олімпіади проводились змагання в таких видах спорту: волейбол, плавання, теніс,

настільний теніс, гольф, шахи, легка атлетика і футбол. Участь в ній взяли понад 700 атлетів з багатьох українських спортивних товариств [1; 3].

24 грудня 1955 року у місті Торонто (Канада) за спільною домовленістю керівників Союзу Україно-Американських Спортивних Товариств – Схід (СУАСТ – Схід), Союзу Україно-Американських Спортивних Товариств – Захід (СУАСТ – Захід) та Союзу Спортивних Товариств Канади (ССТК) відбулися Загальні Збори засновників українських спортивних товариств діаспори на яких в результаті об'єднання СУАСТ – Схід, СУАСТ – Захід та ССТК було створено міжкrajовий організаційний центр українського спорту на теренах США та Канади – Українську Спортову Централю Америки і Канади (УСЦАК). Участь у зборах взяли 13 українських спортивних осередків (9 з США та 4 з Канади). Два осередки надіслали письмові вітання. Першим головою було обрано д-ра Едварда Жарського (табл. 1).

Згідно статуту, для більш ефективної діяльності зберігши принцип територіальності, УСЦАК була поділена на три делегатури: УСЦАК-Схід, УСЦАК-Захід та УСЦАК-Канада. За 45 років своєї діяльності членами УСЦАК було понад тридцять українських спортивних товариств, клубів, осередків та гуртків, що функціонували в США і Канаді та багато з них вже припинили свою діяльність. Серед них: УСК «Сокол» місто Серакюзи (Схід, США), «Довбуш» Нью-Гейвен (Схід, США), «Січ» Елізабет (Схід, США), УСТ «Беркут» Перт Амбой (Схід, США), УСК Хартфорд (Схід, США), КЛК Філадельфія (Схід, США), УАСТ «Дніпро» Балтімор (Схід, США), УСТ «Стріла» Трентон (Схід, США), УСТ «Плай» Нью-Йорк (Схід, США), УСК Бріджпорт (Схід, США), УВК «Іскра» Цінцінати (Захід, США), УСК «Київ» Міннеаполіс (Захід, США), СК СУМ «Тигри» Міннеаполіс (Захід, США), СТ «Україна» Лос-Анджелес (Захід, США), СТ «Україна» Монреаль (Канада) [2; 4].

Таблиця 1

Спортивні осередки УСЦАК в США

П/п	Назва
Делегатура УСЦАК-Схід:	
1	УСВТ «Чорноморська Січ» – місто Ньюарк (штат Нью-Джерсі)
2	УСО «Тризуб» – Філадельфія (Пенсільванія)
3	Український Спортивний Клуб(УСК) – Нью-Йорк (Нью-Йорк)
4	СК СУМ «Крилаті» – Йонкерс (Нью-Йорк)
5	Карпатський Лещетарський Клуб(КЛК) – Нью-Йорк (Нью-Йорк)
6	УАСТ – Рочестер (Нью-Йорк)
7	Спортивні гуртки Пласту (Схід США)
8	Спортивні гуртки СУМу (Схід США)
Делегатура УСЦАК-Захід:	
9	УАСТ «Леви» – Чікаго (Ілліной)
10	СК СУМ «Крила» – Чікаго (Ілліной)
11	УАСТ «Черник» – Детройт (Мічіган)
12	УАСТ «Львів» – Клівленд (Огайо)

Завдання УСЦАК (згідно із статутом) [1; 2]:

1. Репрезентувати українську фізичну культуру і спорт на теренах своєї діяльності.

2. При потребі створювати репрезентативні команди на міжнародних зустрічах.

3. Організувати нові осередки фізичного виховання і спорту.

4. Координувати діяльність в усіх ділянках фізичної культури.

5. Проводити вишкільні курси в різних видах спорту, спортивні табори і школи.

6. Проводити вишкіл суддів для всіх видів спорту, існуючих в системі УСЦАК.

7. Надавати допомогу поодиноким спортивним товариствам.

8. Видавати газети, журнали, бюлетені із спортивною тематикою, з новинами спортивного життя в Україні.

9. Проводити реєстр активних команд, суддів, спортсменів, спортивних інспекторів.

10. Проводити щорічні першості у всіх видах спорту, існуючих в системі УСЦАК.

Згідно статуту, УСЦАК щороку проводить першості з таких видів спорту: лижні змагання, волейбол, теніс і шахи. Під протекторатом УСЦАК відбуваються турніри з футболу та настільного тенісу [1; 3].

УСЦАК санкціонує вишкіл юнацтва в Спортивній Школі «Чорноморська Січ», що вже 30 років проводить шкільні першості.

УСЦАК є членом Світового Конгресу Вільних Українців (СКВУ) і як міжрайова організація має представника в секретаріаті СКВУ

На протязі 45 років Українську Спортову Централю Америки і Канади очолювали: мгр. І. Красник, В. Левицький, Я. Хоростіль, Ю. Косакевич, д-р М. Снігурович, В. Кізима, Р. Куціль. Сьогодні вже понад 10 років головою УСЦАК є Мирон Стебельський [1; 4].

Ініціатором утворення і першим головою УСЦАК був Іван Красник. Всі голови УСЦАК, як і Іван Красник, завжди керувались ідеєю, що основним мотивом УСЦАК є не тільки дбати за підвищення здоров'я тіла й духу української молоді, а в першу чергу піднесення її національних почуттів. Саме тому почали організовуватися турніри, річні першості, Ігрища Молоді, в яких брали участь сотні українських спортсменів і прихильників українського спорту. Отже, всі перебували в рідній, українській атмосфері. Не зважаючи на відстань, більшість українських спортивних осередків вважали за честь і обов'язок делегувати свої команди на популярні спортивні імпрези УСЦАК.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Впродовж багатьох років УСЦАК докладав чималі зусилля для популяризації спорту, який відіграє важливу роль не тільки як виховний чинник серед молоді, а є найбільшим видовищем для сучасного суспільства і суттєвим чинником міжнародної політики. Тому у діаспорі, коли особливо важливо, щоб українська молодь зростала і виховувалась в душі українського середовища, спорт, має надзвичайне значення, а УСЦАК сприяє до його залучення якнайбільше

число української молоді і розповсюдження його по усіх куточках українських поселень в США та інших дружніх держав.

Нині Україна відчула суттєву фінансову допомогу, допомогу у медичному і матеріально-технічному забезпеченні національних збірних команд, волонтерську та моральну підтримку на міжнародних змаганнях.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Fullan R., Change forces with a Vengeance-Routledge Farmer, Taylor and Francis Group. London and New York, 2000. 260 p.

2. Журба М.А. Зарубіжний досвід державного регулювання сфери фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. Вип. 79. С. 51–57.

3. Мединський С. В. Перспективи забезпечення та розвитку фізичної культури і спорту серед дорослого населення України. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: наук. моногр. Харків: ХДАДМ. 2006. № 4. С. 116–118.

4. Helland K. Changing Sports, Changing Media. *Nordicom Review, Jubilee Issue*. 2007. P. 105–119.

REFERENCE

1. Fullan, R. (2000). Change forces with a Vengeance-Routledge Farmer, Taylor and Francis Group. London and New York, 260 p. [in English]

2. Medynskiy, S. V. (2006). Perspektivy zabezpechennia ta rozvytku fizychnoi kultury i sportu sered dorosloho naseleennia Ukrainy [Prospects for the provision and development of physical culture and sports among the adult population of Ukraine]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*: nauk. monohr. Kharkiv: KhDADM, 4, S. 116–118. [in Ukrainian]

3. Zhurba M.A. (2017). Zarubizhnyi dosvid derzhavnogo rehuliuвання sfery fizychnoi kultury i sportu [Foreign experience of state regulation of physical culture and sports]. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. Vyp. 79. S. 51–57. [in Ukrainian]

4. Helland, K. (2007). Changing Sports, Changing Media. *Nordicom Review, Jubilee Issue*. P. 105–119. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛЕЛЕКА Віталій Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної культури та спорту Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Наукові інтереси: становлення та розвиток спортивного руху української діаспори в США.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LELEKA Vitalii Mykolayovych – candidate of Pedagogical Sciences, associate professor of the Department of Physical Culture and Sports of V.O.Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv.

Scientific interests: Establishment and Development of Sports Movement in the Ukrainian Diaspora in the USA.

Стаття надійшла до редакції 07.07.2023 р.